

Kan Sverige drabbas av krig?

Kan Sverige drabbas av krig? Denna fråga är på sitt sätt den mest grundläggande frågan för den försvarsdebatt som kommer att kulminera i 1987 års försvarsbeslut.

Sverige har inte på 170 år varit indraget i något krig. Endast genom televisionen ser vi det dagliga krigandet, mördandet och bombandet som präglar livet för många människor i andra delar av världen. Eftersom vi lever i Europa, där konflikten mellan öst och väst har sitt centrum, skördar vi också frukterna av den stabilitet som låsta styrkeförhållanden ger. Det blir andra människor i andra delar av världen som drabbas av det krig öst och väst inte vågar föra i vår närhet.

För de allra flesta människor i världen är det inte svårt att svara på frågan om man kan drabbas av krig. Antingen är de i krig eller så lever de i sviterna av krig, om inte ekonomiskt så i form av saknade släktingar och nära vänner. Det finns få länder där monumenten över döda soldater och dödade civila inte reser sig som ett svar på frågan om man kan drabbas av krig.

Rationellt och logiskt vet vi svenskar självfallet att vi kan drabbas av krig. Vi anser risken så pass reell att vi spenderar drygt 22 miljarder kronor på försvaret. Ändå kan man ifrågasätta om vi verkligen tar risken för krig på allvar.

Rationellt och logiskt gör vi det, känslomässigt har vi svårare att göra det. När vi talar om krigets katastrofer menar vi oftast konsekvensen av ett kärnvapenkrig i Europa, mera sällan de katastrofer som ett konventionellt krig skulle innebära för oss. Vi sätter inte in vårt lands agerande i de sammanhang som torde föregå användande av kärnvapnen. Krig

är något som andra för och den risken vi löper är främst att drabbas av det nukleära spelet från deras krig. Vi tänker oss sällan att det kan vara vårt krig, i den bemärkelsen att vi kan bli en del i det eller till och med en orsak till det.

Så underligt är inte detta. Vi svenskar känner med få undantag människor som har deltagit i ett krig. Sverige är numera snarare fredens än frihetens hemvist på jorden.

Neutralitetspolitiken har dessutom gjort det fullt att nämna namnet på en tänkbar angripare. Vi talar om Stormakten och därmed suddar vi inför oss själva bort bilden av en verklig angripare och gör därmed tanken på krig till något som egentligen är överkligt, ja till och med oförenligt med neutralitetspolitiken att tänka sig.

Likväl kan det en dag hända. När ett angrepp sker, sker det snabbt och utan välfärdsstatens mänskliga hänsyn. Oavsett hur väl vi då lyckas med vårt försvar kommer svenska män och kvinnor att dö eller lemlästas. Civilbefolkningen kommer att bli utsatt för bombangrepp som inget civilt försvar kan skydda ifrån, enbart lindra följderna av efteråt. Förlorar vi ett sådant krig förlorar vi inte bara dessa liv utan också friheten.

Det är just de värden som står på spel som gör det relevant att fråga sig om beslutsfattare i Sverige verkligen tror att Sverige kan drabbas av kriget. Sedan 1981 – då ubåt 137 gick på grund – har det svenska försvarets anslag successivt urholkats. Dessförinnan hade framförallt marin och flyg under 70-talet nedrustats till halva antalet kvalificerade förband medan utvecklingen i vår omvärld snarare har varit den motsatta.

Sedan 80-talets början har det strategiska intresset för norra Europa ökat. Modern vapentechnik och den militära utvecklingen har gjort vårt land mer utsatt, inte minst inför risken för överraskande anfall. Genom ubåtskränkningarna vet vi inte blott att våra gränser kontinuerligt kränks av en främmande makts militära förband, utan också att denna främmande makt anser vårt territorium så intressant att man är beredd att kränka våra gränser till och med i fredstid. Vi vet dessutom att detta – liksom urholkningen av vårt försvar – påverkar andra länders förtroende för vår förmåga att försvara neutraliteten.

Det finns ingen som med intellektuell hederlighet i behåll kan företräda ett alternativ i den försvarspolitiska debatten som helt skulle skydda oss mot risken för krig. Den risken får vi alltid leva med. Vi har däremot rätt att begära att de alternativ som diskuteras inför det kommande försvarsbeslutet inte i första hand baseras på vad det kostar att finansiera den nuvarande kostnadsstruktur som allmän värnplikt och stora vapensystem som Viggen automatiskt ställer krav på. I stället måste de säkerhetspolitiska förändringarna och kraven vara styrande.

Svensk Tidskrift menar att både den allmänna värnplikten och det svenska försvarets högteknologiska vapensystem är militärt och säkerhetspolitiskt motiverade. Vi menar också att det i dag är militärt och säkerhetspolitiskt motiverat att satsa mer både på den allmänna värnplikten – i form av utbildning och krigsförbandsövningar – och de avancerade

vapensystemen – i form av exempelvis Viggen, JAS, ubåtar och en ny stridsvagn. Förändrade säkerhetspolitiska krav kommer emellertid aldrig att räcka för att motivera de ökade ekonomiska uppföringar detta ställer krav på om vi innerst inne förtränger möjligheten av att kriget verkligen kan drabba oss.

I vår omvärld upplever man risken för krig på ett mer konkret sätt. Länder som Norge och Finland har en årlig reell tillväxt på försvarsanslagen på mellan 3–4 procent. I Sverige tycks vi, som sagt, inte vilja tro att risken är verklig. Socialdemokraterna har inför försvarskommitténs fortsatta utredningsarbete lagt sig på olika nivåer vilka som högst – i likhet med folkpartiets nivå – motsvarar 0,7 procents tillväxt. Centern har lagt sig på en 1,2-procentig tillväxt, moderaterna på en 2-procentig tillväxt under de kommande två programplaneprioderna medan ÖB för den första programplaneprioden förordar en 3-procentig tillväxt. De senare nivåerna undantagna innebär dessa alternativ otvetydigt en fortsatt försvagning av det svenska försvaret relativt omvärlden.

Försvarsdebatten måste präglas av en analys av den militärpolitiska utvecklingen, liksom av den säkerhetspolitiska. Dessa analyser förlorar sitt värde om de inte baseras på en verklig vilja att åtgärda brister och låta nya krav påverka försvarsanslagens nivå. En sådan vilja förutsätter en medvetenhet om att även vårt land kan drabbas av krigets elände. Kanske är det om denna dystra verklighet försvarsdebatten borde handla.